

PRILOG DISKUSIJI O ODGOJNOM ASPEKTU NASTAVE

Almedina ČELEBIĆ

Sažetak

Iako bi prema pedagoškim enciklopedijama, obrazovanje moralo biti sastavni dio odgoja, u današnjim školama, čini se, obrazovanje ili ovladavanje informacijama postalo je primarni zadatak školskih ustanova. Pod pojmom znanje sve više se podrazumijeva količina informacija. Današnji koncept obrazovanja u centru nudi znanje, na štetu drugih tipova učenja. Istinski znati znači i ponašati se u skladu s onim što se naučilo. Autentični odgojno-obrazovni proces usmjeren je razvoju cjelokupne ličnosti, u čemu poseban značaj ima vjerski odgoj. Kao prilog diskusiji o odgojnom aspektu nastave autorica je u ovom radu ponudila neka pitanja i dileme, koja bi trebalo razmatrati u raspravi o ovom pitanju.

Svjedoci smo opće krize odgoja i vrijednosti na kojima se temelji savremeno društvo. Ova tema iznenada postane aktualna kada se dese određeni incidentni događaji koji se vezuju za maloljetničko prestupništvo. Tada se prozivaju svi, od porodice, društva do sistema obrazovanja. Naravno, ne bez razloga. Svi nosimo svoj dio odgovornosti za sve što se s mladim ljudima događa bili toga u dovoljnoj mjeri svjesni ili ne. Tematika odgoja mnogo je šire i dublje pitanje, ali mi koji smo neki faktori u sistemu obrazovanja ne možemo a da se ne zaustavimo na problematiziranju odgojnih aspekata nastave. Teškoće s kojima se susreću nastavnici simptomi su velikih promjena koje se događaju, kao što su: kriza porodice, negativan utjecaj medija, ekonomska kriza, relativiziranje svih dosadašnjih vrijednosti, sve izraženiji hedonistički stil života itd. U vremenu tzv. složenih društvenih odnosa iskreno se postavlja pitanje koliko imamo prostora i snage da se kao nastavnici nosimo sa obimnom enciklopedijskom građom koju smo dužni da ispredajemo a da pritom i imamo propisan broj ocjena po pravilima Zavoda, i da više pažnje posvetimo odgojnom aspektu nastave. Mora se priznati da u postojećem sistemu obrazovanja koje je bar što se tiče humanističkih nauka opterećeno didaktičkim materijalizmom, nema dovoljno manevarskog prostora za pristup koji zahtjeva „breme novog vremena“.

Temeljno pitanje koje se mora postaviti je smisao i zadatak odgoja i obrazovanja u novim okolnostima. Što želimo postići u odgojno-obrazovnom procesu i kakvu ličnost želimo formirati? Da li je rješenje rasterećenje učenika smanjenjem kvantiteta podataka koje mora memorirati i prosto reproducirati i okretanje ka razvoju učeničkih sposobnosti kritičkog mišljenja i težnji stjecanja trajnijeg znanja koje će biti funkcionalnije?! To su neke od dilema. Zadaci koji se naziru su razvijanje kod učenika sposobnosti rješavanja problema i opće kreativnosti.

Paradoks našeg doba koje analizira doktor Chandra Muzaffar je da milioni ljudi u našem dobu koji su prošli sve faze obrazovnog sistema i stekli određene pozicije u svim sferama društva, nisu istovremeno u dovoljnoj mjeri osposobljeni da kreativno misle, imaju poduzetničkog duha i efikasno rješavaju probleme koje nameće naše vrijeme. On konstatuje da su u zadnjih pedeset godina posljednjeg stoljeća škole malo posvetile pažnje izgradnji karaktera kod učenika. Isti paradoks vezan je i za vjersku naobrazbu.

Formalistički pristup, verbalizacija kao i privrženost samo formama i simbolima učinila je, kaže doktor Chandra, da je religioznost u usponu, a da duhovnost još uvijek spava.¹

U kojem smjeru novi obrazovni sistem ide? U visoko razvijenim zemljama znanje se smatra temeljnim faktorom razvoja društva. Od prosvjetiteljstva do danas krilatica *znanje je jednako moć* sistemski se očituje kroz sve sfere razvijenog kapitalističkog društva. Znanje je postalo sredstvo ovladavanja moći, sticanja kapitala i veće konkurentnosti. Shodno tome, obrazovanje je sve više u funkciji jačanja ekonomije u općoj globalnoj utrci. U takvim odnosima škola nudi visoko stručno znanje i odskočnu stepenicu uspješne poslovne karijere. Njene druge dimenzije dale bi se propitivati!

Drugi pristup obrazovanju bio bi svestraniji pristup odgojno-obrazovnom procesu koji nije strogo funkcionalan u jednom određenom smjeru koji promovise stručnu osobu problematičnih ljudskih kvaliteta nego se zalaže za odgoj i obrazovanje ličnosti kao potpune osobe. Nije upitno da škola danas mora osposobiti učenika za temeljna znanja 21.-og stoljeća ali isto tako ne smije se odstupiti od promicanja temeljnih moralnih vrijednosti za koje se mora u obrazovnom sistemu naći više prostora. Pod pojmom znanje sve više se podrazumijeva količina informacija. Sve dok ne budemo nudili onu vrstu znanja koje ima osjećajnu, kognitivnu i konativnu komponentu, nećemo postići aktivno mijenjanje osobe i naše okoline. Današnji koncept obrazovanja u centru nudi znanje, na štetu drugih tipova učenja. Istinski znati znači i ponašati se u skladu s onim što se naučilo. Zaboravljamo da je to mnogo dublji proces od pukih činjenica koje se nude.

Autentični odgojno-obrazovni proces usmjeren je razvoju cjelokupne ličnosti, u čemu poseban značaj ima vjerski odgoj. Ideološko školstvo s kojim smo mi pola stoljeća imali bliski dodir, oslobodilo je čovjeka religiozne dimenzije i bitno doprinijelo plodovima onoga što mi imamo danas. Formiran je prosvjetni kadar na produktima ideološke naobrazbe. Odgojno-obrazovni proces nije jednostavna proizvodnja kvalifikovanog kadra. Njegov krajnji cilj je uzvišen a zadatak izgradnja humanističkog ideala cjelovite ličnosti, a ne proizvođača. Isto kao što i profesija nastavnika naprosto nije zanimanje

¹ *International Movement for a Just World*, Vol. 1, No. 7, July 2001., Selangor D.E., Malaysia

nego je i misija. Posebna tema bila bi da li sve potencijale naše djece uspijevamo aktivirati u shemu koju diktira prosječnost kao i koliko uspijevamo pomoći onima koji imaju stanovite poteškoće da ih savladaju. Naš zadatak u načelu bio bi da promičemo vrijednosti kao što su duhovna dimenzija ličnosti, kritička misao, osjećaj za slobodu i rad za korist zajednice.

Nasuprot tome, raširena je praksa utrke za veći prosjek ocjena što rezultira sve većim egoizmom i narcisoidnošću među učenicima za što učenici i nisu krivi, već je to odraz široko rasprostranjene „filozofije novog vremena“ koja favorizira uspješne, samoljubive, potpuno posvećene napredovanju kao što i produkuje njihovu suprotnost agresivne, nihilistički nastrojene i nemotivirane da rade bilo šta konstruktivno.

Nastavnik koji želi odgojiti učenika i sam mora biti takav. Mladi ljudi prihvataju vrijednosti koje im se nude tek kada vide da su one sastavni dio naše osobnosti. Ovo je jedna delikatna tema koja otvara veoma značajno pitanje kompletnog obrazovnog sistema. Koliko su ljudi koji su u nastavi tu zato što to zaista žele, smatraju se odgovornim i kompetentim a koliko je to sticaj okolnosti, nužda i nedostatak za njih adekvatnijeg izbora?

Nasuprot svim teškoćama s kojima se susrećemo, škola naprosto mora biti bolji dio

društva. I nasuprot narastajućem egoizmu, zavtorenosti, rivalisanju koji postaje sastavni dio međuljudskih odnosa, posebno među mladima, moramo ih učiti svemu onom što je plemenito: solidarnosti, slobodi, kolektivnom uspjehu, kao i osjećaju za pravdu i pravednost a posebno – moramo ih stalno upozoravati na opasne posljedice globalizacije.

Važna zadaća je promicanje svijesti o odgovornosti te razvijanje kritičkog i konstruktivnog stava prema hedonističkom stilu života i opasnostima konzumerizma. Bez razvijenog kritičkog duha, mladi ljudi će lahko postati žrtva materijalističko-konzumerističke najezde koja je sve agresivnija. Zbog toga sve veću važnost treba posvetiti spoznaji vezanoj za kvalitet života i ravnotežu duhovne i materijalne kulture. Posebno treba istaći isticanje duhovne dimenzije kao bitne odlike cjelovite ličnosti. U tom smislu vjeronauka a i ostali društveni predmeti imaju važnu ulogu.

Ovo su neka razmišljanja i dileme vezane za nastavu i odgojni aspekt u okviru tog procesa. Za spoznaju cjelovite problematike bilo bi dobro analizirati strukturu i odnose u savremenoj porodici kao i fenomen korištenja slobodnog vremena da bi se došlo do nekog presjeka bitnih pitanja za strategiju odgoja mladog čovjeka danas. Važno bi bilo da se u diskusiju uključe svi faktori u odgojno-obrazovnom procesu te da se mnoga pitanja i dileme prodiskutiraju sa više različitih aspekata.

Summary الموجز

CONTRIBUTION TO THE DISCUSSION ON THE UPBRINGING ASPECT OF TEACHING

Almedina Celebic

Even though the education is supposed to be a part of upbringing in today's schools, according to the pedagogic encyclopaedias, it seems that education or mastering the information has become the most important task of educational institutions. The term 'knowledge' implies the amount of information. Today's concept of education primarily offers knowledge, at the expense of other types of studying. To truly know means to act according to what one has learned. Authentic educational-upbringing process is pointed towards the development of the complete personality where the religious upbringing has a special meaning. As a contribution to the discussion on the upbringing aspect of teaching, the author has offered some questions and dilemmas that should be considered in the discussion on this issue.

إسهام في النقاش حول الجانب التربوي للتدريس

أ. أمدينا تشلبيتش

تعتبر الموسوعات التربوية التدريس جزءاً إلزامياً في العملية التربوية. لكن يبدو أن التعليم أو اكتساب المعلومات في المدارس المعاصرة قد أصبح الوظيفة الأولى للمؤسسات المدرسية. وأصبح مفهوم المعرفة يعني أكثر فأكثر كمية المعلومات. إن فكرة التعليم اليوم تركز على المعرفة. على حساب الأنماط الأخرى من التعليم. إن المعرفة الحقة تعني التصرف والسلوك طبقاً لما تم تعلمه. إن العملية التربوية والتعليمية الصحيحة موجهة نحو تنمية الشخصية الكاملة. وتشغل التربية الدينية فيها جانباً مهماً. إن الكتابة، إسهاماً منها في النقاش حول الجانب التربوي للتدريس. تطرح في هذا العمل عدداً من المسائل والخيارات، التي ينبغي النظر فيها عند مناقشة هذه القضية.